

KOMPETENČU DALĪJUMS UZŅĒMĒJDARBĪBĀ

Māris Pūķis

Dr.oec., Latvijas Universitātes asoc. Profesors, LPS
vecākais padomnieks, Valmierā, 2018.gada
18.septembrī

Vairākums (tai skaitā kontrolējošās un represīvās iestādes) uzskata, ka

- Valstij un pašvaldībai nav jānodarbojas ar uzņēmējdarbību
- Ja tā tomēr nodarbojas, tad
  - Tikai sniedzot publiskos pakalpojumus,
  - Tā nedrīkst pelnīt
  - Tā darbojas atklāti, komercnoslēpums ir tikai privātajā sektorā
  - Tā nedrīkst konkurēt ar privātā sektora uzņēmumiem
- Faktiski ir virkne jomu, kurās tā nav

Piemēri, par kuriem īpaši nestrīdas

Bērnudārzs, pamatskola vai vidusskola – privātā uzņēmējdarbība ir atļauta, taču dara to, ko valsts vai pašvaldība nedara

Slimnīca – tāpat

Enerģētika – tāpat

Ieroču izstrāde un ražošana - tāpat

Šajā prezentācijā vēlos pierādīt, ka

- Iepriekš minētie apgalvojumi neizriet ne no ES, ne Latvijas likumdošanas,
- Visa uzņēmējdarbības joma sadalās divās atšķirīgās daļās, kuru sadali īsteno politiķi, kuriem ir saistošs subsidiaritātes princips
- Mājokļu jomā saskaņā ar Saeimas izvēli dominē sabiedrības, nevis privātās intereses

Subsidiaritātes princips

Par šī principa pielietojumu Latvijā esmu ieguvis doktora grādu ekonomikā

Šis princips ir Latvijai saistošs, jo tas ietverts Eiropas vietējo pašvaldību hartā un Līgumā par Eiropas Savienības darbību

Valsts pārvaldes iekārtas likumā ietverts starp valsts pārvaldes organizācijas pamatprincipiem

Principa būtība

To lieto, lai sadalītu kompetenci (tiesības un pienākumus) starp privāto sektoru, pašvaldību, valsti, Eiropas Savienību, globālajām varām

Priekšroka ir decentralizācijai (jo tuvāk cilvēkam jo labāk), izņemot ekonomijas vai mēroga (uzdevuma vispārīguma un apjoma) apsvērumus

Lēmumu pieņem politiķi un tas var būt elastīgs

Salīdzinājums ar makroekonomiku

Makroekonomikā lieto jēdzienu «tirgus nepilnība» (precīzāk būtu – «tirgus fiasko»), lai pamatotu publiskās varas iejaukšanos tirgū

Šo paņēmienu var lietot, lai pārbaudītu atbilstību subsidiaritātes principam, taču **subsidiaritātes princips ir vispārīgāks**, ietver arī citus iemeslus centralizēt (nacionalizācija vai komunalizācija ir centralizācijas paveidi attiecībā uz privāto sektoru)

Brīvais tirgus vai regulēts tirgus, vai monopols?

Brīvais tirgus – dabā un sabiedrībā nav sastopams,
taču vāji regulētam tirgum šādu ekonomikas modeli
var lietot

Vāji regulēts tirgus – regulējums nerada būtiskas
salīdzinošās priekšrocības

Stipri regulēts tirgus – regulējums rada būtiskas
priekšrocības daļai no uzņēmējiem vai tirgotājiem

Monopols – vairums vai visi potenciālie konkurenti ir
izslēgti

Uzņēmējdarbības jomu sadalījums

Sadalījumu veic ar likumu

- Privātais sektors, valsts savas vai dalītās ar ES kompetences jomā un pašvaldība autonomās kompetences jomā dara to, kas nav aizliegts ar likumu
- Ja likums nosaka noteiktās jomās valstij vai pašvaldībai būtiskus un finanšu ietilpīgus pienākumus, tad jomā dominē sabiedrības intereses
- Ja pienākumu nav, vai tie ir finansiāli mazietipīgi, tad dominē privātās intereses

Dalījums divās jomās

Dominē sabiedrības intereses	Dominē privātās intereses
Likums pamato valsts un pašvaldību iejaukšanos	Likums pamato konkurences principu
Privātie dara to, ko valsts vai pašvaldība nenodrošina	Valsts un pašvaldība dara to, ko tirgus nenodrošina
Publiskā vara izmanto savas priekšrocības	Valsts atbalstu likumā īpaši jāpamato

Kam jāpieņem lēmums par pieļaujamo priekšrocību apjomu?

Ja joma noteikta ar likumu valsts kompetencē, tad MK vai Saeimai;

Ja joma noteikta ar likumu pašvaldības kompetencē, tad pašvaldības domei

Atkarībā no apstākļiem dažādās teritorijās lēmumi būs atšķirīgi, tos noteiks

- Ekonomiskās, sociālās un demogrāfiskās situācijas vērtējums
- Deputātu vērtības un ticība ekonomikas teorijām

Priekšrocību piemēri - Slimnīcas

Valsts var iepirkt pakalpojumus (nosakot kvotas) prioritāri no valsts un pašvaldību īpašumā esošajām slimnīcām

Valsts un pašvaldība var investēt medicīniskajā aparatūrā sev piederošajās akciju sabiedrībās

Valsts var no ES fondiem modernizēt slimnīcu ēkas

Piemērs – mājokļu politika

1990-1993, Augstākajā Padomē dominē neolibērālisms:

- Privatizācijas sertifikāti
- Ideja par totālu privatizāciju, vajadzētu strauji attīstīties mājokļu tirgum

1994-pašlaik, Neatkarīgi no partiju apgalvojumiem dominē sociālisms:

- Pašvaldību pienākumi dzīvokļa jautājumu risināšanā
- Tiek nobremzēta mājokļu tirgus attīstība

2014-pašlaik, neattīstīts mājokļu tirgus kavē darbaspēka piedāvājumu

Piemērs: privātā sektora aizsardzība ar likumu

Reklāmas aizliegums pašvaldībai piederošos laikrakstos rada priekšrocības privātajiem laikrakstiem, sadārdzina pašvaldības pienākumu pildīšanu

Ja likumdevējs uzskata to par lietderīgu vai nepieciešamu demokrātijas nostiprināšanai, tas var novājināt varas iespējas skaidrot valsts un pašvaldības politiku

Mājokļu un infrastruktūras politika

Attīstīšanas cikls:

- Esošā un potenciālā pieprasījuma izvērtējums
- Vietas un potenciālā klientu loka izvēle
- Zemes iegāde (ja nepieciešams), sabiedroto izvēle
- Infrastruktūras izbūve un mājokļu celtniecība
- Zemes un mājokļu izīrēšana, iznomāšana un pārdošana

Aptauja – atbilžu varianti, kas ļauj niansēti paust attieksmi

- 1 – pilnībā neatbalstām
- 2 – ja likumā tas būs uzdots un būs garantēta valsts dotācija – tad atbalstām
- 3 – ja likumā tas būs uzdots, tad cīnīsimies par valsts dotāciju; tikai dotācijas saņemšanas gadījumā atbalstām

-
- 4 – ja likumā tas būs uzdots, tad meklēsim iespēju finansēt aktivitāti no pašvaldības budžeta
- 5 – ja likumā tas būs uzdots, tad meklēsim iespēju nopelnīt, lai īstenotu šādu aktivitāti
- 6 – ja likumā tas **nebūs uzdots**, tad brīvprātīgās iniciatīvas formā meklēsim valsts dotāciju aktivitātes īstenošanai
- 1-3 – noliedzoša, 4-7 – rezervēta, 8-10 – atbalstoša attieksme**

- 7 – ja likumā tas **nebūs uzdots**, meklēsim iespēju nofinansēt no sava budžeta līdzekļiem
- 8 – ja likumā tas **nebūs uzdots**, meklēsim iespēju nopelnīt, lai aktivitāti īstenotu
- 9 – ja daļā no normatīvajiem aktiem tas **būs aizliegts**, meklēsim juridisku pamatojumu, lai to darītu
- 10 – pilnībā **atbalstām**

Aptauja saturs - Attieksme pret pilnu teritorijas attīstības ciklu, soli pa solim:

a

Attieksme	Noliedzoša	Rezervēta	Atbalstoša
Pašvaldības noslēpuma izmantošana	29	10	17
Zemes iegāde par minimālu cenu	14	10	31
Plānojuma pakārtošana pašvaldības biznesa plānam	14	6	36
Infrastruktūras izbūve	18	9	28
Ēku būve iznomāšanai vai pārdošanai	10	7	39
Īre vai subsidēta īre, noma, pārdošana	6	13	36

Attieksme	Noliedzoša	Rezervēta	Atbalstoša
Mājokļu izmantošana sociāliem mērķiem	7	6	42
Mājokļu izmantošana attīstības mērķiem – savās iest. / uzņēm.	6	10	40
Mājokļu izmantošana attīstības mērķiem privātajā sektorā	13	12	31
Terminēta iznomāšana uzņēmējiem	4	11	41
Dzīvokļu pārdošana ar peļņu	8	7	41

Attieksme	Noliedzoša	Rezervēta	Atbalstoša
Zemes iegāde kaimiņu pašvaldībās	36	6	11
Koncesija īpašumu apsaimniekošanai	32	9	17
Kopuzņēmuma veidošana ārpus savas teritorijas (kur zeme)	27	7	22
Gatavība ieguldīt pašvaldības zemi uzņēmumā	18	8	30

Vienmēr jāpatur prātā

Cik esam gaatavi riskēt ar vietējās sabiedrības
(pašvaldības) naudu?

Kā samazināsim riskus?

Ko darīsim, kad mēdiji vai represīvās iestādes
mums uzbruks?

Ja nedomājam par saulrietu, bet attīstību:

- Pašvaldības īpašums ir tās ekonomiskais pamats
- Vēlams – lai katru gadu pieaugtu
  - Iedzīvotāju privātais īpašums
  - Pašvaldības īpašuma tirgus vērtība
- Īpašuma attīstīšana ir iespēja gan ieinteresēt uzņēmējus, gan piesaistīt darbaspēku, gan nopelnīt sociālo jautājumu risināšanai

Paldies par uzmanību!

maris@lps.lv

+371-29197602